

KÓ PÁL

*Hit, hűség, igazság**Somogyi mesterre emlékezem*

1916. június 9-én született Somogyi József

úzottan, napi gondoktól terhesen élünk. Sokszor belénk nyilall a kétség, mit és miért nem tudtam ma sem elintézni. Pedig isten a tanúm, igyekszem, iparkodom. Szeretnék sikeresen telefonálni, üzeni, levelet írni, megbeszélni, amit régen és régóta fontosnak vélek. Most különösen összetorlódtak a teendők, így az epreskerti év vége idején.

Pedig hogyan és bizony mondom, Kondorra gondolva. Kondorra, aki nekünk rendkívüli volt és mérce. Fontos volt Borsos mester és Kerényi Jenő, de nekem még Szabó Iván mester is, hiszen diákpárti volt és közvetlen. Sokan szerettük. Ő jelentette a Művésztelepet, Hódmezővásárhelyt és Mártélyt. A felnőtté válást az jelentette számomra, hogy hívtak zsűribé. Így ismerem meg azokat a legendákat, akik nem tanítottak a Főiskolán. Így jutottam Kiss Sándor, Csohány Kálmán, Kass Janó, Reich Károly közelébe. Természetesen mindegyikükről írtam, és még fogok is, ám ez az írás most iparkodik Somogyi és Reich barátságáról szólni.

Ő „reichkarcsi”, aki számtalan huncutság, pajkosság főszereplőjeként mindannyiszor előbukkan szakmai együttlétek idején. Zsűrik, megnyitók, de sajnos egyre gyakrabban temetések vége felé, amikor már oldódik a feszültség a gyászolóknak. Igen, Reich Károly és talán még Gacs Gábor neve is. A legízesebben, a pikánsabb történetek szereplőjeként mesterem, Somogyi József elmesélése maradt meg a mai napig bomladozó emlékezetemben „reichkarcsiról”. Így egyben mondván!

A drága „reichkarcsi”, mondta a Mester, és szép arcán, a szeme körül táncot jártak a nevetőránccok. Képzeljék csak el – kezdődik a történet, s ebből, hogy magázva kezdi, már nyilvánvaló az is, nekünk, főiskolásoknak meséli, hiszen magázott bennünket. Azt is tudni véltük, de legalábbis sejtettük, hogy nem mindennapi a történet erről a csupa szív grafikusmesterről. Karcsi jön befelé a Margit körúton kis piros topolinójával, s látja ám, hogy hölgyismerőse, ráérősen, kirakatról kirakatra araszol, s ott-ottfelejteti magát némelyik előtt. Úgy intézte, a következő utcában otthagya az autót, s mintha merő véletlen volna, elindult szembe a ringatózó, dús, vörös hajú csodával, aki mit sem sejtve haladt Karcsi felé.

– Te jóisten! – csapta össze a kezét az asszony. – Hogy kerül maga ide Károly?!

– Épp a Várban voltam zsűriben a Lektorátuson, s gondoltam, kiszellőztetem a fejemet. Egyben nagyon örvendek, micsoda véletlen! Nahát, épp magába botlottam. Régóta vártam erre az alkalomra. Jó lenne magát látni, beszélgetni, és lenne miről. Drága asszonyom, szívemből örülök – mondotta volt Károlyunk és ezt komolyan is gondolta.

Az útuk úgy vált eggyé, hogy Karcsi megfordult, s talán bele is karolt a nőbe, mintegy jelezve, ő aztán szívesen szellőzteti gondoktól megrakott fejét az asszony örömére. Menjenek együtt tovább a Margit híd irányába. Így haladtak az első presszóig. (Azt persze fölösleges is mondanom, a férfi kitűnően ismert valamennyi presszó, cukrászdát, borozót, étteremről és kocsmáról ne is beszéljünk, de szorult helyzetben és pláne estefelé a bárók, de hotelek is szóba jöhettek. Talán csak Krúdy úr?, talán csak ő ismerte részletesebben a várost ebből a szemszögből.) Kisvártatva – s ennél talán valamivel lassabban, mint ahogy mesélem, mondotta Somogyi mester – elérkeztek a nő lakása közelébe!

A kiszemelt áldozat szívesen időzött az ismert és bizony sármos Kossuth-díjas grafikusművésszel. (Karcsi egyébként egy magas rangú diplomatára emlékeztetett, külsejét nézve.)

– Mondja, nem ugrunk fel, ide kegyedhez egy csésze finom Earl Grey-teára?

– Jó, nem bánom – így az izzó hajú –, de ha csak a nyakkendőjét is megoldja, rögtön útilaput kötök a talpára. Érthető, Károly?! – így az asszony.

Karcsi készségesen megígérte, s indultak is fölfelé. Az asszony a szobában ültette le a vendéget. Elnézést kért, s indult a konyhába feltenni a teavizet. Mire visszatért... nos, lenyűgöző látvány fogadta. Ott állt az ágy közepén, egy szál nyakkendőben a véletlenül talált művészembere. Természetesen a hölgy nem tudott haragudni erre a megoldásra, hiszen Karcsi állta a szavát.

Jót teáztak, fejezte be Somogyi mester a történetet.

Amikor Karcsi beteg lett, a Kútvolgyibe járt hozzá a mesterem. Sőt, vitt be neki méhviaszt, plasztilint, mintázófát, csempét és különböző méretű falapokat, csillogtassa meg szobrásztudását is, hiszen rajzolni remekül rajzolt. Itt van ideje, nem csinál semmit, ráér. A szobrászathoz meg mi kell más, mint idő, idő, idő. Így születtek Reich Károly pazar érmei, plakettjei, kispasztikái. Az egyik szépséges kétfigurás, arasznyi munka hozzám került, ez lett Karcsi síremléke. Felesége, a csodálatos, művelt és türelmes Zsuzsa bízott meg – tudva a kölcsönös szeretetről –, készíteném el erről az arasznyi munkáról – Orpheusz és Eurüdiké – a síremléket. Örömmel tettem eleget Zsuzsa kérésének.

* * *

Mindig büszke voltam, milyen közeli dátummal születtem mesterem közelében. (Bencsik Pista barátommal még közelebb láttam meg a napvilágot. Ő tíz évvel korábban, de május 29-én. Somogyi pedig június 9-én, én 2-án.) Olyan jó érzés kimondani, milyen sokat kaptam mindkét nagy szobrászmestertől. Együtt taníthattam mindkettővel, és amikor Somogyi mester itthagyt bennünket, Sváby Lajos rektor úr Bencsiket kérte föl, vállalná fel az árván maradt osztály pásztorolását. Bencsik el is vállalta némi huza-vona után. Ő is Somogyi-tanítvány volt még a gimiből, s úgy rémlik nekem, az Andrisnak, Bencsik első gyerekének Somogyi lett a keresztaja.

1992-ben a Selyemgombolyítóban – Zelnik uramnál! – Makovecz Bátor Imre kezdeményezésére magalakult a MMAkadémia. Alapító tagjai között találjuk Somogyit, Gyurkovicsot, Balassa Sándort, Bodonyi Csabát, Páskándi Gézát, Schrammel Imrét.

* * *

Ha jól belegondolok, mindent e drága jó mesteremnek köszönhetek. Csebi Pogány István festőtanárom indított el a szobrászat felé, úgy, hogy mivel nem tudott mit kezdeni az én autodidaktaságommal, levitt Somogyihoz, és otthagyt. Somogyi ott engem fölállalt és átvett. Nem tudom, mi lett volna velem, ha azt mondja: sajnos így is sokan vagyunk, nem tudom felvenni magát. Hát bizony nagy bajban lettem volna. Édesapám börtönben volt, 13 évre ítélve. Édesanyám vitte a hátán a férjét és a fiát. Azt azért hozzá kell tennem az igazsághoz, hogy édesanyám csak 1963-ban lett hivatalosan Maczky Béla felesége, amikor amnesztiával szabadult a Kozma utcából.

Éles emlékem: amikor a mesteremhez mentem szobrot takarni, ott találtam Percz tanár urat, félmeztelenül oldalvást feküdvé, Radnóti-pályázathoz modellként, türelmesen. Nem röhögtem el magamat csak jó pár nap múlva, ahogy egyedül bandukoltam fel a kollégiumba a Gellérthegy déli lejtőjén. Eszembe jutott, mennyire nem hasonlított mesterem csontos, inas, nyurga figurája a Percz tanár úr korpulens valóságára. Ugyanakkor tudom már azóta, a felnőtt mai eszemmel, az intellektus miatt volt szüksége Percz Józsi Jenőre. Mert Percz J. Jenő szeretetre méltó, nagyszerű tanár volt. Szerette mindenki! Diák és tanár, könyvtáros és kapus. Kántor

Andor Szentendrei festő igazgatta a szakközépiskolát. Ő volt a helyettese. A másik Kanizsai Nagy Antal.

Somogyi Józsefet kicsit az apámnak is éreztem. Vadonatúj szakmám legnagyobb sztárja ő volt. Csak Pátzay mester nem tartott tőle, ő mindenki fölött állt tekintélyben. Amikor Somogyi római ösztöndíjasként elhagyta az Epreskertet, kilencfős osztályát Pátzay mesterre bízta. Benne megbízott. Persze Pátzay nem sok vizet zavart ott mi nálunk. A három hónap alatt, ha ötször jött be.

1968-ban végeztem 5. éven. Tíz évet dolgoztam mint szabadúszó. Ahogy elvégeztem a főiskolát 4 évre rá a Múcsarnok kamaratermében nyílt kiállításom; Frank Janó rendezte, Tóth Zsiga nyitotta meg. Nemes Béla a M. K. Alap könyvkiadójának igazgatója látta a kis kiállításomat, és a vendégkönyvben üzent. Hívjon fel könyvkiadásügyben! Igazán nem is értettem?! A könyvemet Rózsa Gyula a kor fiatal sztár művészettörténésze írta meg. Gyöngyösi gyerek. Jó tollú, eleven eszű, nagy munkabírású alak volt. Miattam Aczél megfingatta.

* * *

1978-ban hívott Somogyi a főiskolára. Töprengésre nem jutott sok idő. Egy hetet kértem a mesteremtől. Meszlényi Janó, drága jó komám, épp ott volt miértünk a Munkácsyban. Indultunk le Balatonkenesére, mert jött a vihar. Kótun Karcsi, drága pankrátor, modell és katonaszökevény, miniszteri cím várományosa szerzett nádat a Fertő-tóról, azt féltettük.

Átmentem az Epresbe a mesterhez. Komoly volt és komolyan beszélt. „Lujosom, gyere be tanítani, de most! Hallgass ide! Nem lesz mindig munka, s a fizetés, ha nem is sok, de rendszeres. Aztán itt van ez a gyönyörű kert. Itt laksz a szomszédban, gyerekeid vannak. Ők is szeretni fogják az Eprest. Én már régen nem leszek, de te áldani fogod a nevemet!”

Ezt jövendölte a drága mester, és nagyon igaza lett. Áldja meg a kegyelmes Isten, nyugodjon békében. Ámen.

Somogyi József munkája

Kő PÁL (1941) szobrászművész. 1978-tól a Magyar Képzőművészeti Főiskola tanára, 1991-től egyetemi tanár.